

Η Παγκόσμια Ημέρα του Πρόσφυγα γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 20 Ιουνίου από το 2001. Η ημέρα τιμής στους πρόσφυγες καθιερώθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη (<https://www.unhcr.org/world-refugee-day>) για να τιμήσει τους πρόσφυγες ανά την υφήλιο. Με αυτό τον τρόπο τιμάται το κουράγιο, η δύναμη και η τόλμη των ανθρώπων που εξαναγκάστηκαν να αφήσουν την χώρα τους από φόβο, για να δραπετεύσουν από συγκρούσεις και διωγμούς. Ενώ οι πρόσφυγες παγκοσμίως, στο τέλος του 2019, έφτασαν τα 29.6 εκατομμύρια (<https://www.unhcr.org/globaltrends2019/>), και 4.2 εκατομμύρια είναι οι αιτούντες άσυλο (οι αιτήσεις ασύλου των οποίων δεν έχουν επεξεργαστεί ακόμα), ο συνολικός αριθμός των εκτοπισμένων ανθρώπων που εξαναγκάστηκαν να αφήσουν την εστία τους έφτασε τα 79.5 εκατομμύρια. Πέραν των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο, 45.7 εκατομμύρια άνθρωποι είναι εσωτερικά εκτοπισμένοι, αφού έχουν εκτοπιστεί από την εστία τους (π.χ. λόγω συγκρούσεων, διωγμών και φυσικών καταστροφών), αλλά παραμένουν στην χώρα τους.

Εξάλλου, παρόλο που η χώρα μας έχει καθιερώσει από το 1994, την Πανελλήνια Ημέρα Προσφύγων, οι μνήμες από τους πρόσφυγες της Μικράς Ασίας είναι αλησμόνητες. Η συμβολή των προσφύγων της Μικράς Ασίας στην Ελληνική κοινωνία, αλλά και οικονομία ήταν καταλυτική. Η αλληλεγγύη αλλά και ο σεβασμός προς τον συνάνθρωπο, πρόσφυγα ή μη, διαχρονικά υπάρχουν στην Ελλάδα. Ο σεβασμός προς το διεθνές δίκαιο που έχει καθιερώσει νομικά το καθεστώς του πρόσφυγα (σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967), με στόχο την προστασία του ευάλωτου πληθυσμού, παράλληλα οριοθετεί και τις ενέργειες οι οποίες θα διασφαλίσουν την ασφάλεια των κατοίκων στις χώρες υποδοχής.

Η Ελλάδα βρίσκεται στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Για τον λόγο αυτό και κυρίως λόγω του πολέμου στη Συρία, η Ελλάδα, στο μέσο της οικονομικής κρίσης, το 2015 δέχτηκε πάνω από 850,000 πρόσφυγες και μετανάστες (<https://www.unhcr.org/>). Ενώ παρέχονται αλληλεγγύη και φιλοξενία στους πρόσφυγες και μετανάστες οι οποίοι περνούν τα σύνορα, μετά την συμφωνία μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας το 2016, οι αριθμοί αφίξεων στην Ελλάδα, επομένως και στην ΕΕ, έχουν μειωθεί σημαντικά. Παρόλα αυτά, οι αριθμοί αφίξεων προσφύγων και μεταναστών στα θαλάσσια και χερσαία σύνορά της χώρας μας δεν είναι σταθεροί, προκαλώντας προβλήματα σε πρακτικά θέματα, όπως η στέγαση και διεκπεραίωση αιτήσεων ασύλου, μεταξύ άλλων. Στο νησί της Λέσβου, για παράδειγμα, σε μία μόνο ημέρα τον Αύγουστο του 2019 έφτασαν πάνω από 500 πρόσφυγες και μετανάστες, ενώ το Κέντρο Υποδοχής και

Ταυτοποίησης του νησιού στη Μόρια, έχει χωρητικότητα μόλις 3,000, και είναι υπερπλήρες από το 2015. Σε σχέση με την Ιταλία και την Ισπανία, οι οποίες επίσης βρίσκονται στην περιοχή της Μεσογείου και στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, η Ελλάδα δέχεται τον μεγαλύτερο όγκο των μεταναστευτικών ροών (<https://www.unhcr.org/>). Το 2019, η χώρα μας δέχτηκε συνολικά 74,613 πρόσφυγες και μετανάστες στα θαλάσσια και χερσαία σύνορά της, σε αντίθεση με την Ιταλία (11,471) και την Ισπανία (32,513). Εξάλλου, η χώρα μας, έχει αναλογικά, πολύ υψηλό αριθμό αποθέματος διεθνών μεταναστών, συνολικά 1.2 εκατομμύρια το 2019 (https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019&cm4). Ο παραπάνω αριθμός αντιστοιχεί σε ξένους που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα.

Το ποσοστό του αναγκαστικά εκτοπισμένου πληθυσμού παγκοσμίως με ηλικία κάτω των 18 ετών έφτασε το 40% το 2019. Ενώ η εκπαίδευση είναι βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και η παροχή εκπαίδευσης είναι από τους βασικούς άξονες ανθρωπιστικής βοήθειας των διεθνών ανθρωπιστικών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Εθνών. Ταυτόχρονα, η παροχή εκπαίδευσης είναι απαραίτητη για την ενσωμάτωση των προσφύγων στην κοινωνία, αλλά και στην προστασία της κοινωνίας. Τα πανεπιστήμια, πέρα από οποιαδήποτε δικαιώματα και υποχρεώσεις, είναι μέτοχοι της εγχώριας και διεθνούς κοινότητας στον τομέα της εκπαίδευσης και της έρευνας. Επομένως, μπορούν να έχουν θεσμικό ρόλο στην ενσωμάτωση των προσφύγων στην χώρα, μέσω της παροχής εκπαίδευσης και της έρευνας, όπως και στην εξεύρεση βιώσιμων λύσεων στα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί, με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη και πρόοδο της Ελληνικής, Ευρωπαϊκής, διεθνούς και προσφυγικής κοινωνίας.

Το ΔΙ.ΠΑ.Ε. συνδράμει στους τομείς της έρευνας και εκπαίδευσης της ανθρωπιστικής αντιμετώπισης της διαχείρισης των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών. Τομείς έρευνας αφορούν την αντιμετώπιση των πρακτικών προβλημάτων που έχουν προκύψει σε θέματα στέγασης του ευάλωτου πληθυσμού, διαχείρισης καταυλισμών, ιδιαίτερα και σε σχέση με την αντιμετώπιση φαινομένων εντάσεων μεταξύ προσφύγων και μεταναστών με σύγχρονες μεθόδους, όπως η επιχειρησιακή έρευνα σε συνδυασμό με τεχνητή νοημοσύνη, η ασαφής λογική, αλλά και με κλασσικές μεθόδους όπως συνεντεύξεις με φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση των προσφυγικών ροών. Στον τομέα αυτό οι συνεργασίες αφορούν την ανάπτυξη σχέσεων με διεθνείς ανθρωπιστικούς οργανισμούς και ΜΚΟ, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης και οι Γιατροί του Κόσμου στην Ελλάδα. Στον τομέα των

ανθρωπιστικών logistics, συνεργασίες έχουν αναπτυχθεί με Ευρωπαϊκά Ερευνητικά Ινστιτούτα, μέσω ερευνητικών επισκέψεων και κοινών δημοσιεύσεων μεταξύ άλλων, με ΜΚΟ όπως η Αποστολή και οι Γιατροί του Κόσμου, αλλά και με εταιρείες. Η διάχυση της έρευνας στο ΔΙ.ΠΑ.Ε. έχει γίνει και με την παρουσίαση ερευνητικών αποτελεσμάτων σε διεθνή και Ελληνικά συνέδρια. Η αναζήτηση βιώσιμων λύσεων στα πρακτικά ζητήματα που αφορούν τις προσφυγικές και μεταναστευτικές ροές που εισέρχονται στην Ελλάδα αλλά και του προσφυγικού πληθυσμού που παραμένει στην Ελλάδα, είναι μεταξύ των άμεσων ακαδημαϊκών στόχων έρευνας και εκπαίδευσης για μία κοινωνία ενωμένη, με σεβασμό στον συνάνθρωπο, σε κλίμα αλληλεγγύης και ασφάλειας.

Μαρία Δρακάκη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Τμήμα Επιστήμης και Τεχνολογίας

Πανεπιστημιακό Κέντρο Διεθνών Προγραμμάτων Σπουδών

ΔΙ.ΠΑ.Ε.